

DANSK RIGSMÅL – DEFINITION (UDVIDET)

Brink & Lund (1975, s. 755-780) har, på basis af deres banebrydende undersøgelse *Dansk Rigsmål. Lydudviklingen siden 1840 med særligt henblik på sociolekterne i København* med rette konkluderet at *dansk rigsmål* mest hensigtsmæssigt skal betyde “dansk sprog, der ikke er lokalt bundet” (s. 763). De har herudfra foretaget en vigtig operationalisering, nemlig at udgangspunktet skal være *former* (i henseende til udtale, bøjning eller betydning) der forekommer i enhver egn af riget (af størrelsesorden som et halvt af hvert af de 22 gamle amter) – dvs. hos i hvert fald nogle personer der er opvokset på den pågældende egn. En form der forekommer i samtlige således definerede egne, kaldes en *rigsmålsform*.

Det springende punkt er at der er tale om *ordformer*, ikke “sprogformer” der tales i bestemte institutioner, af bestemte personer, i bestemte sociale lag el.lign. Derved bliver rigsmålsbegrebet noget der kan studeres empirisk uden at være afhængigt af bedømmelser af hvad det bedste, smukkeste el.lign. sprog er, eller hvem der taler det, eller af vekslende sprogbrug på fx Det Kongelige Teater eller i Danmarks Radio.

Selv om denne operationalisering således er et fremskridt i forhold til tidligere almindeligt brugte bestemmelser af begrebet *rigsmål* (eller andre tilsvarende termer), er der en principiel vanskelighed man må være opmærksom på: To konkrete udtaleformer vil strengt taget – nødvendigvis, logisk set – altid være forskellige hvis man undersøger dem

grundigt nok rent fonetisk (fx akustisk). For at kunne afgøre om to udtaleformer er ens eller ej, kan man altså ikke bare sammenligne de konkrete – fysiske – udtaler, men må have dem registreret i et (i logisk-matematisk forstand) *diskret* notationssystem med et begrænset antal veldefinerede symboler (fx med udgangspunkt i Danias lydskrift, se faktaboksen “Lydskrift”, s. 289). Dvs. at der enten må notes stød i en stavelse eller ikke, enten “hårdt” eller “blødt d”, osv. – og altså ikke fx tonebevægelser angivet med mere eller mindre kurvede, længere eller kortere osv., streger. Det man sammenligner, er altså ikke to konkrete udtaler, men en abstraktion herfra, nemlig udtalerne registreret i en veldefineret lydskrift med et begrænset antal *diskrete* symboler. To udtaleformer der skrives ens i lydskriften, vil således sagtens kunne være forskellige i henseende til fx tonegang eller rytme på en måde der vil røbe et forskelligt lokalt tilhørsforhold (se H. Basbøll 1989, s. 95-97). Det er faktisk sådan at der ikke findes noget intonations- eller tonegangsmønster der kan genfindes (hos nogle der er vokset op) i enhver egn af Danmark, med andre ord: *Der findes ingen rigsmålsintonation*.

Foruden begreberne *rigsmål* og *dialekt* bruger man i dansk sprogforskning også begrebet *regionalsprog* (jf. I. Ejskjær 1964). Hvor dialekter har deres egne fonologiske og morfologiske systemer, på nogle punkter forskellige fra rigsmålets, kan regionalsprog betragtes som rigsmålsignende men med enkelte lokalbundne træk (jf. K. Kristensen 1977 om *dialektudtynding* og J. Lund 1977 og 1989).